

980307-2

Slavný výrok Hérakleitův: „FYSIS KRYPTAIN FILEI“ (zl. B 123) lze přeložit jen tak, že jej interpretujeme, tj. že interpretujeme, co pro Hérakleita znamená FYSIS. Karel Svoboda překládá „povaha (věcí)“, Kratochvíl s Kosíkem překládají „přirozenost“, nejčastěji se však mluví o „přírodě“. Hlavní chybou tradičního čtení je pochopení výroku jako noetického (gnozeologického) konstatování. Skrytostí se pak rozumí skrytost pro naše poznání. Doporučuji tento výrok číst raději jako charakteristiku ontologickou: FYSIS etymologicky souvisí s FYEIN a FYESTHAI, proto o FYSIS můžeme – v Hérakleitově smyslu – hovořit pouze v případě takových skutečností, které vznikly zrodem (a zanikají smrtí). Takové skutečnosti nelze pojmout (pojmově uchopit) tak, jako chápeme třeba trojúhelník, tj. mimo čas. Pro všechny skutečnosti, o kterých můžeme říci, že mají FYSIS, je čas základně důležitý (srv. Sofoklova Aianta: čas rodí vše, co je skryto, a pak zjevivší se opět skrývá). Tady nám musí pomoci terminologické rozlišení: dějící se skutečnost (jsoucí, právě jsoucno) nejprve není – a je tedy skrytá; kdyby nebylo času, musela by skrytou zůstat. Čas je však tím, co umožňuje a zakládá, že tato skrytost přechází do světla a ukazuje se v něm. Nikdy se však neukáže celá najednou, nýbrž ukazuje se postupně v jednotlivých úkazech. Úkaz však zdaleka není ničím subjektivním, skutečnost, která se vyznačuje FYSIS (tedy „fysická“ skutečnost) nepotřebuje ke svému ukazování žádného pozorovatele, žádný jiný subjekt. Tam ovšem, kde takový jiný subjekt (jakožto jiná „fysická“ skutečnost) je k dispozici, je možná také ona subjektivní, eventuelně subjektivní reakce na jednotlivé úkazy. A tato reakce je zároveň aktem a zároveň jakýmsi „uchopením“, „pojetím“ onoho úkazu, ale nikoli izolovaného, nýbrž v souvislosti s příslušnou řadou úkazů, jak po sobě následují. Čím je tato souvislost širší (ovšem i přesnější ve svém vymezení) a také časově „rozlehlejší“, takže se blíží časové rozlehlosti samostatné „fysické“ skutečnosti, tím se subjekt ve svém chápání toho, co se postupně v jednotlivých „úkazech“ ukazuje, přibližuje správnému poznání a porozumění, takže se mu ona skutečnost už je neukazuje v jednotlivých svých okamžitých vzezřeních, ale vyjevuje se mu jakoby „vcelku“. Musíme proto důsledně rozlišovat mezi úkazem a jevem.

(Praha, 980307-2.)